

LUGOS

Lugos (románul Lugoj, németül Lugosch) város Temes megyében. Krassó, majd Krassó-Szörény vármegye egykori székhelye.

Temesvártól 60 km-re délkeletre a Temes partján fekszik. Neve vitatott eredetű. Egyes vélemények szerint a magyar lugas főnévből való, míg mások a szláv lug (= liget) főnévből származtatják. 1332-ben említik először Lucas néven. Vára 1386-ban már állt, a karlócai béke értelmében 1701-ben bontották le. Lugost először 1369-ben említik, 1376-ban királyi vár, 1440-ban mezőváros volt. A török háborúkban már, mint város szerepelt. (1620) Sebők Pál kapitány a törökökkel alkudozott, de csak akkor hódolt meg nekik, mikor 1695. szeptember 21-én II. *Musztafa* szultán *Veteráni* császári vezért itt megverte, mely ütközetben az utóbbi életét is vesztette. 1788. szeptember 20-án II. *József* császár serege szenvedett itt vereséget a töröktől, 1848. június 27-én az itt tartott román népgyűlés autonómiát követelt a románok számára. 1849. február 16-án a magyar honvédséget a császáriak visszaszorították, sőt augusztus 15-én a *Kmety* alatti sereg egészen Poganyesdig volt kénytelen hátrálni, augusztus 8-án itt zajlanak tárgyalások *Iancu* képviselőivel.

Lugos régi címere

Lakóinak száma 1850-ben 8373 volt, 1891-ben 12489, ezek közt 1807 magyar, 5152 német, 5277 román; hitfelekezetre nézve

5038 rom. kat., 804 gör. kat., 4560 gör. kel., 481 ág. evang., 296 helv. és 1303 izraelita. Házainak száma 1812. 1910-ben 19818 lakosából 6875 magyar, 6227 román, 6151 német, 227 szerb és 127 szlovák volt. A trianoni békeszerződésig Krassó-Szörény vármegye székhelye volt. 1992-ben 50939 lakosából 40665 román, 5442 magyar, 2658 német, 1097 cigány és 1077 egyéb, főleg szerb és szlovák volt. A 2002-es népszámlálás adatai alapján a város etnikai összetétele a következő: román 36968 (82,9%), magyar 4262 (9,6%), német 1279 (2,9%), roma 1075 (2,4%), ukrán 705 (1,6%), egyéb 282 (0,6%), összesen 44 571 (100%).¹

Legrégibb emléke a központban álló Szent Miklós torony. Minorita temploma 1718-ban épült, a rendnek a városban gimnáziuma és kórháza is volt. A görög katolikus templom 1836-ban épült, a püspökséget 1850-ben alapították. Figyelmet érdemel a katolikus templom is.

A római katolikus templom

¹ <http://hu.wikipedia.org/wiki/Lugos>

A Temes két partján elterülő város két részből áll, a Temes jobbpartján épült Román- és a bal parton fekvő Német-Lugosból; mindkettő rendszeren épült, de különösen az utóbbi csinos város.²

Lugosról a magyar útikönyvek legtöbb annyit említenek, hogy *Teller Ede* gyakran időzött itt ifjúkorában. Ez roppant igazságtalan az itteni közösségre nézve. Itt született *Heltai Jenő* és a magyar irodalom egyik legméltatlanabban kezelt személyisége, *Horger Antal*. Sőt, *Drakula* is személyesen, *Lugosi Béla* képében.

Vegyük sorra. Itt született: 1805. október 28-án *Johann Preyer* temesvári polgármester, helytörténész; 1843-ban *Kanitx Ágost* botanikus; 1883-ban *Lugosi Béla* színművész; 1926-ban *Kurtág György* zeneszerző; itt dolgozott 1905-1906-ig *Berze Nagy János* néprajzkutató; itt járt iskolába *Szántó György* festőművész; itt élt és alkotott *Szombati Szabó István* református papköltő, itt született 1881-ben és élt *Jakabffy Elemér*, a *Magyar Kisebbség* szerkesztője.

A város emlékhelyei közül vannak régebbiek és a kortársak által állítottak.

„...A híd mellé, a régi gimnázium akkor még üres terére *Nepomuki Szent Jánosnak* szobrot emeltek 1776-ban, a Temes mellé: kőszobrot kerítéssel. Ugyanezen helyre 1831-ben *Patrubby János* assessor új szobrot állíttatott, mely május 10-én benedikáltatott. E szobor fenntartására 75 frt-ot tett le, mit a minoriták 25 frt-tal 100-ra emeltek. (Ezen szobor hallomás szerint idővel Daruvárra /Darova/ került.) Újra 1866-ban *Höcher József* buzgó lugosi polgár a felső Temes partra új *Nepomuki János* kőszobrot állíttatott, mely *Hain Miksa* által május 21-én benedikáltatott.” (Iványi István, *Lugos rendezett tanácsú város története*, Szabadka, 1907, p.143-144).³

Nepomuki Szent János Prágában kanonok és püspöki helynök volt. Mivel az egyház jogainak általános védelmezésében (a gyónási titok megőrzése) szembekerült IV. Vencel király akaratával, végül az uralkodó zsarnoki parancsának áldozata lett. A prágai székesegyházba temették. Szentté avatására 1729-ben került sor.⁴

² A Pallas Nagy Lexikona, Lugos címszó alatt.

³ Miklósik Ilona: *XIX/XX. századi bánsági szobrok*: Lugoson, kézirat.

⁴ Miklósi-Sikes Csaba: *Fadrusz János és az erdélyi köztéri szobrászat a 19. században*, Székelyudvarhely – Sümeg, 2003, 226.o.

*Jakabffy Elemér*ek, a magyar kisebbségpolitikai gondolkodás egyik nagy alakjának a házában magyar nyelvű emléktábla is van.⁵ Jakabffy Elemér, (*1881.05.17, Lugos - †1963.05.19, Szatmárnémeti), nemzetiségi politikus, közíró, az MTA kültagja (1938–49), 1910–18 között munkapárti Országgyűlési képviselő, 1922–1938 között a romániai Országos Magyar Párt alelnöke, több cikluson át bukaresti kamarai képviselő. 1922-ben megindította a Magyar Kisebbség c. politikai szemlét, melynek szerkesztője volt a lap megszűntéig, 1942-ig. 1923-tól e lap háromnyelvű testvér folyóiratát is szerkesztette (*Glasul Minorităților, Die Stimme der Minderheiten, La Voix des Minorités*). 1925-től kezdve egy évtizeden át képviselte a romániai magyarságot a nemzeti kisebbségek genfi kongresszusain. A Magyar Párt feloszlása után (1938) mint ennek „baloldali” vezetője tagja, megtagadta a félfasiszta Magyar Népközségben való szereplést, s visszavonult a közéleti tevékenységtől. 1944 nyarán nemzetiségi túszként 8 hónapig Bukarestben internálták. 1945-ben a romániai magyar dolgozók szervezetének vezetősége közreműködésre kérte fel, de megrendült egészségi állapotára hivatkozva ezt elhárította magától. - Főbb munkái: Erdély statisztikája (Lugos, 1923); A bánsági magyarság húsz éve Romániában (Bp., 1939); Kérelmek, határozatok, tervek, javaslatok és törvényes intézkedések az erdélyi nemzetiségi kérdések megoldására másfél évszázad alatt 1791–1918 (Lugos, 1940).⁶

A lugosi református templom melletti ház falán magyar-román kétnyelvű tábla emlékeztet arra, hogy itt élt és alkotott 1921–1934 között *Szombati-Szabó István* papköltő. Szombati-Szabó István 1888. január 1-én született Debrecenben. Szombati előnevét – belügyminisztériumi engedéllyel – dédapjától, Debrecen egykori híres főbírájától vette át. 15 éves korától szaval és 1904-től fordításokkal is próbálkozik. Érettségi vizsgája után bent maradt a Kollégiumban, mint főiskolai hallgató Első éves teológusként Bulyovszky díjat nyer a *Bolygó pályán* című, hatvan darabból álló lírai ciklussal. Ezután a főiskolán még 13 ízben nyer pályadíjat a legkülönbözőbb műfajokban. 1908-ban, a *Nyugat* megjelenésének évében a Kollégi-

⁵ <http://www.banaterra.eu/magyar/B/bansag2.htm>

⁶ <http://www.banaterra.eu/magyar/I/jakabffy.htm>

um és a Csokonai Kör jelentős támogatásával kicsi, de vaskos 142 versből álló kötetet ad ki *Pirkadatkor* címen.

A világháború idején császári és királyi tábori lelkész. 1916. február 5-én a resicabányai egyházközösség választja lelkészé- nek. Resicáról anyagi gondjai miatt költözött Lugosra. 1922-ben jelenik meg negyedik, *Életem* című verseskötete. Ebben az év- ben a Kolozsváron szervezett irodalmi olimpiászon egyéni díjat nyert. Ezután munkatársa számos újságnak. 1923-ban jelenik meg *Régi japán költők* című műfordítási kötete, majd 1924-ben, élete utolsó nyomtatásban megjelent verseskötete, a *Lavinák éneke*. Élete utolsó éveiben a *Reformátusok Lapja* főszerkesztő- je. 1934. július 3-án hunyt el Budapesten, a Farkasréti temetőben helyezték örök nyugalomra.⁷ 2003. szeptember 15-én hazahozták a Farkasréti (Budapest) temetőből a város egykori kiemelkedő személyisége, Szombati-Szabó István pap-költő és neje hamvait, hogy lugosi földbe helyezték örök nyugalomra.

⁷Dr. Higyed István *Szomorú szerelmes igris Szombati-Szabó István*, Timișoara, Excelsior, 2002; u.ő. 1888-ban született Szombati-Szabó István, in *Mindenki Kalendáriuma 2008*, 274-279. o.